

Чорний В. С., доктор філософських наук, професор¹ (0000-0003-0342-1188)
Романишин А. М., кандидат педагогічних наук, доцент¹ (0000-0003-3115-5999)
Остапчук О. П., кандидат історичних наук¹ (0000-0002-0991-0778)
Вавілова Н. В., кандидат історичних наук² (0000-0002-0939-7820)

¹ – Науково-дослідний центр гуманітарних проблем Збройних Сил України;

² – Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України.

Психологічна стійкість українських військовослужбовців в ході російсько-української війни: соціальні чинники

Резюме. У статті розглядається проблема психологічної стійкості військовослужбовців Збройних Сил України. Внаслідок проведеного теоретичного аналізу проблеми дослідження розглянуто вплив соціальних чинників сучасної російсько-української війни на психологічну стійкість українських військовослужбовців. Встановлено, що у бойовій обстановці соціальні чинники мають вирішальний вплив на військовослужбовців, оскільки є підґрунтям для формування широких соціальних мотивів їхньої поведінки та міцних бойових установок.

Доведено, що підтримання психологічної стійкості та бойової активності особового складу під час бойових дій забезпечується психологічно обґрунтованою організацією професійної підготовки та практичної діяльності, створенням сприятливих соціальних умов.

Ключові слова: соціальні чинники; бойова активність; екстремальна ситуація; емоційне напруження; психологічна стійкість.

Постановка проблеми. Сучасна російсько-українська війна актуалізувала питання докорінного переосмислення колишніх раніше стійких стереотипів та соціальних установок, сформованих ще за часів відносно мирного життя, засвідчила необхідність врахування та оцінювання засадничих чинників, таких, зокрема, як стійкість військовослужбовців. Як відомо, низький рівень стійкості до стресу, нездатність військовослужбовця протидіяти його деструктивному впливу, призводять до негативних наслідків у психічній, соціальній, професійній та поведінковій сферах. Наявна статистика та наукові дослідження стану цієї проблеми переконливо доводять необхідність ретельного формування та підвищення бойової активності та психологічної стійкості військовослужбовців під час виконання завдань за призначенням.

Актуальність зазначеної проблематики визначається також й тим, що в категоріальному апараті психології немає однозначного тлумачення поняття “психологічна стійкість”, яка найчастіше розглядається лише з позиції успішної адаптації до середовища чи стабільності/нестабільності емоційної сфери. Але це не сприяє розумінню механізмів, чинників та критеріїв успішно сформованої психологічної стійкості у повному обсязі. Водночас, актуальність дослідження в умовах

ведення бойових дій визначається такими чинниками:

триваючою російсько-українською війною;

пошуком інноваційних підходів і методик щодо діагностування та коригування психологічної стійкості особистості кожного військовослужбовця;

станом матеріально-технічної бази та інформаційного забезпечення системи формування, підтримання та відновлення психологічної стійкості військовослужбовців; зростанням важливості матеріально-технічного та соціально-побутового забезпечення військовослужбовців у місцях дислокації військових частин (підрозділів).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вплив соціальних чинників війни на стійкість військовослужбовців, її формування, готовність та дії особистості, є системним, комплексним процесом і знайшло відображення в наукових публікаціях вітчизняних та іноземних дослідників.

У “Теорії рис особистості” Г. Олпорта розглядається діалектика стабільності (незмінності) та мінливості (рухливості) властивостей особистості та доводиться їхня відносна стабільність [1].

У межах гуманістичної психології “психологічна стійкість” розглядається з погляду взаємовпливу усіх складових структури особистості та компонентів Я-

концепції. Під Я-концепцією розуміють відносно стійку, певною мірою усвідомлювану, унікальну систему уявлень людини про себе саму та її взаємовідносини з навколишнім середовищем, на підставі якої вона визначає мету самореалізації та вибудовує взаємодію з іншими людьми [2, 3].

С. Кобейс, О. Таубман, В. Флоріан та ін. аналізують поняття “психологічна стійкість” у комплексі властивостей особистості, таких як опірність, урівноваженість, життєстійкість, стабільність тощо [4].

С. Мадді розробив модель життєстійкості, що розглядає її як важливий людський ресурс з метою підтримання фізичного, психічного та соціального здоров'я [5].

В. Стасюк, В. Ягупов та група науковців виокремили залежність боєздатності особового складу від рівня сформованості мотивації та психологічної стійкості [6; 7].

А. Сірий, О. Кальчук та ін. досліджують мотивацію особистості до діяльності в екстремальних умовах [8].

В ході аналізу впливу соціальних чинників війни на стійкість військовослужбовців та її формування, також були розглянуті основні погляди на визначення стійкості до стресу в інтерпретації іноземних фахівців [9], а також напрями, які досліджують стійкість до стресу (традиційно-аналітичний, системно-регулятивний, системно-структурний); основні групи умов, що впливають на рівень психологічної стійкості.

Незважаючи на існуючі дослідження, які присвячені проблематиці стійкості особистості, на сьогодні, недостатньо вивченим залишається питання про те, що репрезентує собою стійкість, як властивість особистості військовослужбовця, яка роль соціального середовища у її формуванні та розвитку.

Мета статті полягає у визначенні впливу соціальних чинників сучасної російсько-української війни на стійкість українських військовослужбовців та формування напрямів підтримання та підвищення психологічної стійкості і бойової активності особового складу Збройних Сил України.

Виклад основного матеріалу. Методологічну основу дослідження складає сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, застосування яких дозволило забезпечити достовірність

отриманих результатів, досягнення сформульованої мети дослідження.

Загальнонаукові методи – аналіз, синтез, узагальнення, індукція, дедукція, порівняння та формалізація, дозволили дослідити загальні тенденції впливу соціальних чинників сучасної російсько-української війни на стійкість українських військовослужбовців.

Серед спеціальних методів, використаних під час дослідження, відзначимо: спостереження, аналіз спеціальної літератури, експертні оцінки з метою аналізу поняття психологічної стійкості особистості в екстремальних умовах, визначення підходів до формування психологічної стійкості військовослужбовців до умов бойових дій.

Сучасна російсько-українська війна потребує високої підготовки та професіоналізму військовослужбовців, висуває більш високі вимоги до формування стійкості складних навичок, умінь та інших психічних утворень, їхнього підтримання тривалий час і за різних умов. Зважаючи на це виникає актуальна проблема аналізу та врахування різноманітних чинників, які впливають на психологічну стійкість особового складу під час бойових дій.

Під час бою психіка військовослужбовця зазнає безліч різноманітних впливів. Одні з них сприяють мобілізації та концентрації фізичних та духовних можливостей людини, підвищенню бойової активності, хоробрості, самовідданості. Інші, навпаки, дезорганізують бойову діяльність військовослужбовців, блокують доступ до наявних резервів організму, дестабілізують роботу нервової системи та психіки. Треті не мають помітного впливу на бойову поведінку.

Проаналізувавши психологічні дослідження бойових дій у війнах ХХ і ХХІ ст., фахівці визначають дві групи чинників, які впливають на бойову діяльність військ: зовнішні і внутрішні. Своєю чергою, *зовнішні чинники* поділяються на соціальні, бойові й еколого-ергономічні. Зважаючи на вищезазначене чинники, які суттєво впливають на психіку військовослужбовців, можна виокремити соціальні чинники [10].

У бойовій обстановці *соціальні чинники* мають вирішальний вплив на військовослужбовців, оскільки є підґрунтям для формування широких соціальних мотивів їхньої поведінки та міцних бойових установок. Досвід показує, що характер бойових дій військовослужбовців (активний, пасивний, самовідданий тощо) багато у чому

залежать від ставлення народу до війни, від рівня її популярності у свідомості мас. Образ війни у свідомості громадян набуває певного емоційного забарвлення залежно й від того, наскільки успішно, на чийй території ведуться бойові дії та яка частина населення країни фізично та психологічно бере у них участь. Ставлення народу до війни впливає на бойову активність військовослужбовців трояко.

По-перше, завдяки роботі механізмів психічної індукції, навіювання, наслідування, військовослужбовці засвоюють панівний настрій у суспільстві, формують відповідні настанови та мотиви бойової поведінки. Суспільно-історична практика свідчить, що жоден ентузіазм в збройних силах неможливий, якщо його не буде на Батьківщині. При цьому необхідно мати на увазі психологічну закономірність яка полягає у тому, що підґрунтям переможних воєн є ідеї, зрозумілі та близькі серцю кожного військовослужбовця.

По-друге, бойова здатність військовослужбовців великою мірою визначається ставленням народу до власних збройних сил. Ця закономірність також підтверджується суспільно-історичною практикою. Наприклад, причина стрімкого злету державної та військової кар'єри Б. Хмельницького полягала у тому, що він, як і О. Кромвель, з самого початку розгадав найглибшу таємницю будь-якої війни: переможною вона може стати тільки тоді, коли перетвориться на війну дійсно народну [11]. Ця закономірність виразно проявилася під час війни США у В'єтнамі.

По-третє, військовослужбовці заражаються емоційним ставленням народу до противника, що також суттєво впливає на активність їхніх бойових дій. Історичний досвід переконливо свідчить, що у бойовищах найчастіше перемагають ті збройні сили, військовослужбовці яких бачать у противнику лютого і ненависного ворога, що посягає на суверенітет та територіальну цілісність їхньої Батьківщини. А це означає, що будь-яка війна вимагає тривалої роботи з формування у суспільстві військового духу нації [12].

Іншим соціальним чинником, який значною мірою визначає поведінку військовослужбовця у бою, є згуртованість військового підрозділу, лідерство та формування ефективної бойової команди, її готовності до виконання бойових завдань. Це своєрідне підґрунтя підтримання високої психологічної стійкості та бойової активності окремих військовослужбовців.

Аналіз війн Ізраїлю на Близькому Сході, англо-аргентинського воєнного конфлікту показав, що відділення, екіпажі, обслуги, що складаються зі знайомих між собою воїнів (земляків, родичів, друзів), виявляють найбільшу активність, ініціативу, стійкість. Вивчивши цю закономірність, німецький військовий психолог Е. Дінтер підкреслив, що страх втратити довіру групи, опинитися в моральній ізоляції через боягузтво дуже сильно впливає на особовий склад, спонукає до сміливих учинків.

Досвід бойових дій сучасної російсько-української війни засвідчив, що згуртовані відділення, екіпажі та розрахунки під час бойових дій проявляли більшу активність, ініціативу та психологічну стійкість. Водночас, на сучасному етапі в арміях провідних країн-членів НАТО велика увага приділяється створенню у військових підрозділах "системи товариської підтримки". Вважається, що впевненість у побратимах по службі, у тому, що вони нададуть допомогу у разі необхідності, є важливою передумовою рішучих та самовідданих бойових дій кожного військовослужбовця.

Довіра до своїх командирів – ще один важливий мікросоціальний чинник. Досвід застосування збройних сил США, Ізраїлю, України за останні 20 років показує, що військовослужбовці, відчуваючи довіру і повагу до свого командира, активно виконують навіть ті його накази, суть яких не цілком розуміють чи не сприймають з етичних міркувань.

У наукових дослідженнях зазвичай виділяють чинники, які детермінують психологічну стійкість особистості: природжені особливості організму та ранній дитячий досвід, особистісні властивості, когнітивні чинники та чинники навколишнього середовища.

Важливою властивістю психологічної стійкості особистості є ціннісно-значеннева сфера. Слід відрізнити різну спрямованість особистості щодо ставлення до стресів. Якщо стрес перешкоджає задоволенню потреб, які пов'язані з необхідністю самозбереження, особистість переживає стан тривожності, відчуває загрозу, боїться настання негативних наслідків для себе. Якщо вона хвилюється через нереалізованість у саморозвитку, то переживає стан фрустрації, відчуває роздратування, сповнена туги внаслідок відсутності результатів успіху. Відтак, розвиток психологічної стійкості пов'язаний з біологічними, соціальними та ідеальними

потребами людини. В екстремальних ситуаціях люди зосереджують свою увагу переважно на задоволенні біологічних потреб [13].

Водночас необхідно зазначити, що в кожної людини є свій індивідуальний сценарій стресової поведінки. На цьому наголошував у своїх працях Е. Берн, і суспільна практика підтверджує його гіпотезу [3]. Цей сценарій засвоюється у дитинстві, коли батьки, переживаючи стреси, конфліктують на очах у дитини, мимоволі утягуючи її до своїх проблем. При цьому дитина засвоює приклади батьків, а потім позасвідомо копіює їх у своєму дорослому житті. Засвоєний у дитинстві стресовий сценарій “запускається” майже автоматично. За цих обставин достатньо незначного погіршення звичного ритму життя і роботи, виникнення, здавалося б, дріб’язкової проблеми, як включається і починає розкручуватися маховик механізму запуску стресу. Причому наслідки від реалізації стресової програми можуть бути набагато складніші, ніж причини, що її спричинили. Свій життєвий сценарій можна перебудувати за таких умов: усвідомлення людиною наявності такого сценарію; сильної мотивації до його зміни; оволодіння певними навичками саморегуляції.

Особливість бойових дій в аспекті їхнього впливу на психіку на відміну від інших екстремальних ситуацій характеризується крайнім вираженням характеристик екстремальності за ступенем небезпеки для життя та здоров’я індивіда. Участь у бойових діях розглядається як чинник виникнення кризових станів особистості, соціально-психологічних трансформацій ціннісно-смиислової системи, мотиваційно-поведінкової сфери, міжособистісних відносин. У класифікаційній схемі екстремальних видів діяльності військово-професійна діяльність передбачає наявність ситуацій другої та третьої груп складності у мирний час і третьої та четвертої – в умовах бойової обстановки [10].

Положення про класифікацію надзвичайних ситуацій за характером походження подій, котрі зумовлюють виникнення надзвичайних ситуацій на території України, розрізняє чотири класи надзвичайних ситуацій - надзвичайні ситуації техногенного, природного, соціально-політичного, військового характеру. Кожен клас надзвичайних ситуацій поділяється на групи, які містять конкретні їх види. *Надзвичайні ситуації воєнного характеру* - це

ситуації, пов’язані з на; сліdkами застосування зброї масового ураження або звичайних засобів ураження, під час яких виникають вторинні фактори ураження населення внаслідок зруйнування атомних і гідроелектричних станцій, складів і сховищ радіоактивних і токсичних речовин та відходів, нафтопродуктів, вибухівки, сильнодіючих отруйних речовин, токсичних відходів, нафтопродуктів, вибухівки, транспортних та інженерних комунікацій тощо.

На сьогодні відомо про існування чотирьох ключових понять, якими в сучасній психології описуються екстремальні ситуації. Це поняття стресу, фрустрації, конфлікту і кризи. Провідним у зниженні психологічної стійкості та формуванні психопатології у військовослужбовців в умовах бойових дій є стрес. *Стрес* – це реакція, яка опосередкована оцінюванням загрози та захисними процесами. Сутністю стресової ситуації є втрата контролю, відсутність адекватної реакції на цю ситуацію при значимості для індивіда наслідків відмови від реагування на нею. Бойовий стрес призводить до виражених змін функціонального стану психічної діяльності, які характеризуються розвитком сильних негативних емоцій, таких як страх, тривога, важка розумова та фізична перевтома. Стрес – це поняття, що використовується для позначення низки станів та дій людини, які виникають у відповідь на різні психотравмуючі чинники (стресори). Стресори поділяють на фізіологічні (біль, голод, спрага, надмірне фізичне навантаження, висока чи низька температура тощо) та психологічні (небезпека, загроза, обман, образа, інформаційне навантаження тощо).

В ході бою військовослужбовці зазнають фізіологічного, емоційно-поведінкового, інформаційного, соціального та особистісного стресу. Фізіологічний стрес пов’язаний зі змінами у роботі організму людини в екстремальних ситуаціях. Емоційний стрес виникає у зв’язку з постійними негативними емоціями, постійним страхом смерті та каліцтва, дезорганізує звичне психічне життя людини в бойових умовах. Соціальний стрес обумовлений різким постійним порушенням звичного життєвого стереотипу людей, які стали військовослужбовцями (за контрактом чи мобілізацією), і пов’язаний з негараздами, важкими життєвими умовами на війні, нездоровим соціально-психологічним

кліматом у військовому підрозділі, знущаннями у полоні тощо [10].

Наведені чинники здійснюють значний вплив на стійкість українських військовослужбовців, як під час бойової підготовки, так в ході бойових дій. Відтак, сучасний військовослужбовець має бути: висококласним фахівцем, професіоналом у своїй галузі; мати достатній рівень фізичної підготовки; володіти необхідною для військової служби сумою знань, умінь та навичок; мати моральну і матеріальну мотивацію до виконання функціональних обов'язків; бути психологічно стійким та всебічно готовим до ведення бойових дій.

Сучасна російсько-українська війна засвідчила, що рівень підготовленості особового складу окремих військових частин Збройних Сил України до виконання бойових завдань, особливо за "нестандартних" умов, не завжди відповідають сучасним вимогам [14].

Цілком очевидно, що вдосконалення професійної підготовки українських військовослужбовців необхідно розглядати разом з психологічними проблемами збереження ефективності їхньої військової діяльності та бойової активності.

Водночас, особливої актуальності набувають дослідження шляхів та способів підтримання високої психологічної стійкості та бойової активності особового складу під час ведення бойових дій як найважливіших складових, що забезпечують збереження бойової ефективності військ (сил) та досягнення перемоги у сучасній російсько-українській війні.

Значний та повчальний досвід щодо формування психологічної стійкості та бойової активності військовослужбовців накопичено у провідних країнах НАТО. До зазначеної проблеми західні фахівці підходять комплексно. Сучасні наукові підходи до розуміння психологічної стійкості військовослужбовців розглядаються у сукупності з цілісними особистісними характеристиками, окремими особистісними якостями, констеляціями різних особистісних чинників, стилем поведінки тощо. Внаслідок цього психологічна стійкість аналізується у системі: вимоги подій; стрес та копінг (те, що робить людина, щоб упоратися зі стресом); індивідуальні чинники; організаційні чинники; результат [15].

Саме це дозволяє дослідникам розглядати психологічну стійкість як багатовимірний конструкт, що включає безліч характеристик, які відображають здатність

військовослужбовця або малої військової соціальної групи відновлювати свій стан або адаптаційний процес, що дозволяє знижувати напругу бойової обстановки та хронічних стресів. Тобто *психологічна стійкість* - це не здатність зберігати незмінність своїх кондицій, а здатність "пружинити", "відскакувати", "притосовуватися". Психологічна стійкість військовослужбовця, на думку західних вчених, проявляється при наявності у нього:

- когнітивних ресурсів, що дозволяють ефективно вирішувати проблеми;
- емоційних умінь протистояти стресові;
- соціальних та сімейних ресурсів, які можуть бути залучені у потрібний час;
- здатності знаходити мету та сенс своєї служби;
- фізичної стійкості до тривалих труднощів [15].

Забезпечення психологічної стійкості – це насамперед забезпечення адаптаційного потенціалу організму, рівнів реактивності, зниження особистісної та ситуативної тривожності, забезпечення психічної працездатності, результатом чого є збереження психічного здоров'я і професійного довголіття українських військовослужбовців.

Виходячи з вищеведеного запропоновані напрями підтримання та підвищення психологічної стійкості і бойової активності особового складу Збройних Сил України, які спираються на надзвичайно великий та повчальний досвід російсько-української війни та досвід накопичений в арміях провідних країнах-членах НАТО, Зокрема це:

- професійно-діяльнісний;
- соціально-психологічний.

До професійно-діялісного напрямку слід віднести такі:

- знання та грамотна експлуатація озброєння та військової техніки;
- формування та підтримання навичок ведення бою за різних умов;
- об'єктивна оцінка безпосереднім керівництвом результатів бойової діяльності кожного військовослужбовця та підрозділу загалом;
- відпрацювання злагодженості бойової діяльності у розрахунках, екіпажах та підрозділах;
- навчання військовослужбовців адекватній самооцінці результатів своєї діяльності;

проведення військово-спеціальних тренувань, які імітують умови, наближені до бойових;

індивідуальне та у складі розрахунку, екіпажу відпрацювання варіантів ведення бою з використанням тренажерної апаратури;

підтримання високого рівня фізичної натренованості та витривалості;

запобігання щодо спрощень та перестраховки під час підготовки та ведення бойових дій.

До соціально-психологічного напрямку можна віднести такі:

постійне і повне інформування особового складу військових частин (підрозділів) про умови та особливості майбутніх бойових дій;

формування та згуртування військових розрахунків, екіпажів та підрозділів;

правильний підбір, розстановка та комплектування розрахунків, екіпажів та відділень з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей військовослужбовців;

розбір та аналіз причин загибелі військовослужбовців як один із засобів вироблення психологічного налаштування на бойові дії та усунення благодущності, самозаспокоєності, недбалості тощо;

забезпечення психологічної та функціональної сумісності розрахунків, екіпажів та відділень;

підтримання ситуативно-необхідного стилю керівництва розрахунком, екіпажем та відділенням з боку його командира;

підвищення культури взаємодій у підрозділах;

профілактика негативних соціально-психологічних явищ та процесів у підрозділах;

створення та підтримання необхідних товариських, професійних та ділових відносин у підрозділах.

Висновки. Внаслідок проведеного теоретичного аналізу проблеми дослідження окреслено вплив соціальних чинників сучасної російсько-української війни на стійкість українських військовослужбовців. Встановлено, що у бойовій обстановці соціальні чинники мають вирішальний вплив на військовослужбовців, оскільки є підґрунтям для формування широких соціальних мотивів їхньої поведінки та міцних бойових установок.

Соціальні чинники здійснюють значний вплив на стійкість українських військовослужбовців під час бойових дій. Відтак, сучасний військовослужбовець має

бути: висококласним фахівцем, професіоналом у своїй галузі; мати достатній рівень фізичної підготовки; володіти необхідною для військової служби сумою знань, умінь та навичок; мати моральну і матеріальну мотивацію до виконання функціональних обов'язків; бути психологічно стійким та всебічно готовим до ведення бойових дій.

Враховуючи вищезазначене, доведено, що підтримання психологічної стійкості та бойової активності особового складу під час бойових дій забезпечується психологічно обґрунтованою організацією професійної підготовки та практичної діяльності, створенням сприятливих соціально-психологічних умов та використанням спеціальних методів психологічної регуляції.

Таким чином, соціальну та психологічну підтримку особового складу необхідно спрямувати на розвиток адаптаційних навичок, навичок асертивності та стресостійкості, вироблення конструктивних механізмів адекватної поведінки, опрацювання психотравмуючих ситуацій психофізіологічними і психотерапевтичними методами, оскільки зазначена робота є невід'ємною і обов'язковою частиною підтримання психічного здоров'я і психологічного супроводу військовослужбовців, які беруть участь у бойових діях. У той же час, соціально-психологічну профілактичну роботу необхідно спрямовувати на зміцнення та стабілізацію психічної стійкості військовослужбовців загалом.

Подальші дослідження доцільно зосередити на досвіді підтримання психологічної стійкості та бойової активності особового складу в арміях провідних країнах-членах НАТО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Олпорт Г. Теорії рис особистості. URL: <https://studfile.net/preview/5259411/page:44/>.
2. Берн Э. Транзакционный анализ и психотерапия. Пер. с англ. СПб : Братство, 1992. 224 с.
3. Стасюк В. В. Психологічне забезпечення діяльності військ (сил): підруч. К.: НУОУ, 2014. 504 с.
4. Florian V., Mikulincer M., Taubman O. Does hardiness contribute to mental health during a stressful real-life situation? The roles of appraisal and coping // Journal of Personality and Social Psychology. 1995. Vol. 68, 4. P. 687–695.
5. Maddi S. R., Khoshaba D. M. Hardiness and Mental Health / S. R. Maddi, D. M. Khoshaba // Journal of

- Personality Assessment. 1994. Oct. Vol. 63, No. 2. P. 265–274.
6. Ягупов В. В. Військова психологія; методологія, теорія та практика : підручник. Київ : Psyhobook, 2023. 517 с.
7. Клочков В. В. Особливості формування психологічної стійкості майбутніх офіцерів Збройних Сил України. Вісник Національного університету оборони України. 2022. 70 (6). С. 67–77. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-70-6-67-77>.
8. Building Psychological Resilience in Military Personnel : theory and practice / edited by Robert R. Sinclair and Thomas W. Britt. Washington, 2013.
9. Чорний В. С. Військова організація України: становлення та перспективи розвитку : монографія. Ніжин : ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2009. – 368 с.
10. Берн Э. Введение в психиатрию и психоанализ для непосвященных ; пер. с англ. А. И. Федорова. СПб : МФИН, 1992. 448 с..
11. Чорний В. С. Праця Б. Монкевича “Воєнний дух і його значення” та її вплив на сучасність.
12. Когут О. О. Психологія стресостійкості особистості : монографія. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2021. 435 с.
13. Лисюк С. Г. Забезпечення психологічної стійкості військовослужбовців до екстремальних ситуацій професійної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.09 “Психологія діяльності в особливих умовах”. Хмельницький, 2011. – 18 с.
14. Мороз В. М. Огляд досвіду формування і забезпечення психологічної стійкості військовослужбовців армії США. Вісник Національного університету оборони України. 2022. № 3 (67). С. 80–88.
15. Психологія бою / Т. Л. Грицевич, Т. М. Мацевко, А. Б. Неурова, А. М. Романишин. Львів : Астролябія, 2022. 336 с.

Стаття надійшла до редакційної колегії 02.07.2024

Psychological stability of Ukrainian military personnel during the Russian-Ukrainian war: social factors

Annotation

The current Russian-Ukrainian war has highlighted the need for a radical rethinking of previously stable stereotypes and social attitudes formed during relatively peaceful times, and has demonstrated the need to consider and evaluate fundamental factors, such as the resilience of military personnel. This article examines the problem of psychological resilience of Ukrainian military personnel.

The goal of the article is to determine the impact of social factors of the modern Russian-Ukrainian war on the resilience of Ukrainian military personnel and to formulate directions for maintaining and increasing the psychological resilience and combat readiness of the personnel of the Armed Forces of Ukraine.

As a result of the conducted theoretical analysis of the research problem, the influence of social factors of the modern Russian-Ukrainian war on the psychological resilience of Ukrainian servicemen has been considered. It was established that in a combat situation, social factors have a decisive influence on military personnel, as they are the basis for the formation of broad social motives for their behavior and strong combat attitudes.

Social and psychological support for personnel should be directed towards the development of adaptive skills, assertiveness, and stress resistance, the development of constructive mechanisms for adequate behavior, and the processing of traumatic situations using psychophysiological and psychotherapeutic methods, since this work is an integral and mandatory part of maintaining mental health and psychological support for military personnel participating in battle actions.

It is proven that maintaining the psychological resilience and combat readiness of personnel during battle actions is ensured by psychologically sound organization of professional training and practical activities, as well as the creation of favorable social conditions.

Keywords: social factors; combat activity; extreme situation; emotional tension; psychological stability.